

murhat Batmanin kontollee. Järjestelmä perustuu siis valheelle, ja vain terroristi on oma itsensä.

Žižekin mukaan *Yön ritari* toistaa John Fordin *Apasilinnakkeesta* ja *Mies joka ampui Liberty Valancesta* tutun kuvion: villi länsi voidaan sivilisoida vain korottamalla valhe totuudeksi. Tämä taas yhtyy uskonservatiivien toteemin Leo Straussin näkemykseen ”välttämättömästä valheesta”, joka on elitistisen demokratian kulmakivi. Massat pidetään autuaan tietämättömyyden pumpulissa syöttämällä heille satuja.

Toisaalta Wikileaks tapaus näyttää kierrättävän *Presidentin miehistä* ja *Pelikaanimuistiosta* tuttua kaavaa: pari tavallista mutta innokasta kaveria kaataa korrup-

toituneen hallinnon, mätää presidenttiä myöten. Žižekin mukaan edustuksellisen demokratian voima perustuukin siihen, että vain se sallii itseensä kohdistuvan kritiikin. Antikapitalistisen liikkeen tavoitteena ei olekaan demokratian perusteiden muuttaminen vaan sen puhdistaminen kapitalismista. Mitä jyrkempää kritiikki on, sitä vetovoimaisemmalta itse demokratia näyttää.

Wikileaks asettaa kaiken tämän kyseenalaiseksi. Yllättävintä paljastuksissa on juuri se, etteivät ne ole alkuunkaan yllättäviä. Salaisuudet eivät olekaan synkkiä vaan banaaleja ja arkisia. Tällaisessa totuudessa ei ole mitään vapauttavaa. Sen sijaan Wikileaks tuhoaa julkisen tilan, joka perustuu siihen, että kaikkea ei tuoda päivänvaloon, että jokin

pysyy yksityisenä. Mitä meidän pitäisi päätellä siitä, että Ruotsin pääministeri Fredrik Reinfeldt siivoaa innokkaasti huushollian? Että hänen yksityiselämästään tiedetään liian vähän, kuten eräässä diplomaattiviestissä sanotaan?

Žižekin päättelyä voisi jatkaa. Kunhan vielä Assangen ja raiskausyytteen nostaneiden naisten ”suojamattoman” seksin yksityiskohdat päästetään kaiken kansan töllisteltäväksi, ympyrä sulkeutuu. Kaikki on julkista. Siis mikään ei ole julkista. Jäljelle jää vain latteiden yksityiskohtien kudos, ja hedelmät putoilevat roskalehdistön koreihin.

Ehkä selviämme tästä vain toteamalla, että kaiken tämänkin takana lienee... CIA, kukas muu.

Kristuksen oikeudenmukaisuudesta

Cambridgen St. Edmund's Collegessa työskentelevä medievisti Elizabeth Boyle pohti hiljattain kansalaisuutta Jumalan ja Perkeleen valtakunnissa. Aihelma kuuluu eskatologisen oikeudenmukaisuuden ongelmaan lähtökohtanaan Jeesuksen kuvaus Viimeisestä Tuomiosta, jolla hän lupaa taivasta oikealleen (”Tulkaa tänne, te isäni siunaamat. Te saatte nyt periä valtakunnan, joka on ollut valmiina teitä varten maailman luomisesta asti.”) ja helvettiä vasemmalleen (”Menkää pois minun luotani, te kirotut, ikuisen tuleen”) (Matt. 25:34 & 41). Koska Boyle kirjoittaa Irlannin historian asiantuntijana, vanhaan iiriläiseen kommentaariin keskittyvä esitys jul-

kaistiin viime vuonna *Cambrian Medieval Celtic Studies*issa.

Matteuksen evankeliumin kuvaus viimeisistä tapahtumista on muista evankeliumeista poiketen täynnä tuomio- ja oikeuskysymystä. Vastaavasti 1000-luvulla laadittu ja epätäydellisenä säilynyt *Scéla Lai Brátha* vilisee judikaalitermejä. Kummasakin tekstissä Jeesus on tuomarin roolissa apunaan jokunen oikeamielinen. Kirjoitteet yhtyvät siinäkin, että myös katuvaisilla syntisillä on mahdollisuus päästä taivaaseen. Boyle myötäilee Augustinus-tutkija Robert Dodaroa teologisen ja poliittisen lankeamisesta yhtään näissä tiheiköissä: ”Kuninkaallisen, kirkollisen ja oikeudellisen vallan yhtymisellä yhdessä henkilössä saattoi olla erityistä voimaa aikana, jolloin rajat kirkollisen, maallisen ja hengellisen mahdin välillä olivat liukuvia ja epäselviä.”

Erikoista *Scéla Lai Bráthassa* on tiukka jako ruraaliin ja urbaaniin:

helvetti esitetään sotaiseksi luonnonmaastoksi ja taivas jäsenyneeksi kaupungiksi. Helvetti on käryä, huurua, tulvaa, palamista, jääymistä, hukumista, tukehtumista, pistoa, silvontaa, kosta ja kidutusta, missä kaiken keskellä ”apotti” Dábul kärsii syntisten synneistä syntisiäkin enemmän. Taivas on kunnollisten ja katuvien muodostamalle uskollisten ja sääntillisten yhteisölle varustettu linnake. Jos Augustinuksen *civitas* tarkoitti filosofista rakennelmaa yhteisösitein toisiinsa liitetystä ihmisistä, Boylen mukaan myös *Scéla Lai Bráthan cathair* on ennen muuta kuvitteellinen yhteisö, joka ei kumpua mistään tietystä ajallis-paikallisesta mallista vaan korostaa hurskauden ja kansalaishyveitten yhteyttä sekä Jeesuksen maallis-taivaallista valtaa. Silti se heijastelee yleisesti syntyisjojaan: ”Myöhäisantiikin ja varhaismodernin ajan Euroopan poliittisten rakenteitten mukaisesti ihanneyhteisö-kuntakin käsitettiin hierarkkiseksi.”

Apinoidaan ihmisiä

Aina tömäkkä annuaali *Dix-huitième siècle* ylitti viime vuonna itsensäkin tarjoamalla typeryttävän kovan satsin valistuksen eläinkäsityksistä. Renan Larue erittelemässä Voltairen vegetarismipohdintoja, Maëlle Levacher perkaamassa Buffonin mietteitä, Anne Ibrahim pöyhimässä Diderot'n kuvia, Laurence Mall uppoutumassa Mercierin ajatuksiin, Daniel Roche selostamassa hevostaloutta, Pierre Serna paneutumassa eläinoikeuksiin, Nathaniel Vuillemin perehtymässä polyyppeihin... Elukkapaketin ulkopuolella saadaan kuusi juttua sivuteemasta ”Kemia ja filosofia”, kolme maukasta teatteriarikkelia ja kaikkea mahdollista muuta yhteensä yli 800 sivun verran.

Yksi teatteriarikkeli on onneksi päässyt mukaan myös päätteeseen. Haifan yliopistossa työskentelevä kirjallisuushistorioitsija Isabelle Martin kirjoittaa: ”1700-luvun kirjallisuus kokonaisuudessaan heijastelee tuolla täällä uskonnollisilla, filosofisilla ja tieteellisillä rintamilla käytyä eläimellisyyksiä. [...] Teatterissa näyttäjien tai usein tuhattaiturimaisten kirjoittajien kävi pänsä

hankkia asialleen joutuisinta kuuluisuutta ja ennen kaikkea hankkia sille suotuisaa vastakaikua kiinnostuneelta ja uskolliselta mutta sekalaiselta ja yhteiskuntaluokaltaan eriseuraiselta yleisöltä.”

Martinin oivallisessa artikkelissa tarkataan elikkoaihelmien nopeaa kiertoa ja tylsistymistä parasvaloissa, muttei unohdeta tilanteita, joissa katselijat saavat todistaa ”uutta eläimyyksisyyttä”. Erityisyyniin pääsevät Toussaint-Gaspard Taconnet'n *Syöttöhärän kuolema – tragedia naurettavaksi* (1767) ja Pierre Jean-Baptiste Nougaret'n *Eläinten täysistunto* (1772). Jos Taconnet onnistuu karnevalistisesti yhdistämään pariisilaisten katuilojen juhlistamisen hyötyeläinten julman kohtelun tuomitsemiseen, Nougaret maalaa jylhempää maisemaa antamalla leijonan puhua: ”Me olemme koolla keksiäksemme keinon päästä ihmisten hirmuvallasta, välttyäksemme heidän luulottelemaltaan oikeudelta päättää eläinten elämästä ja kuolemasta.” Martin mainitsee, että teoksia taustoittaa rousseaulainen vallankumouksellinen ajatus, jonka mukaan kahden kaltaisen, *semblablen*, yhteys ja keskinäinen vahingoittamattomuus eivät niinkään perustu järjenkykyiseen vaan tuntokykyyseen olemiseen: ihminen ja eläin ovat nekin toinen toisilleen semb-

laabelisti sensibilejä otuksia. Moraalifilosofisen todistelun sijaan hän kuitenkin keskittyy, kuten oikein on, Nougaret'n näyttämölliseen huolekkuuteen ja neuvokkuuteen sekä Taconnet'n ”burleskiin animaalikofoniaan”.

Anouilh pakettiin

Viime vuoden päätteeksi ilmestyneessä *Revue d'histoire littéraire de la France*ssa ilmestyi artikkelikoonnos Jean Anouilh'n (1910–1987) sanataiteesta. Hiljan Suomessakin vierailleen professori Jeanyves Guérinin alkusanojen jälkeen Sorbonne uuvellen teatteritutkija Michel Corvin tiivisti teemanumeron päähenkilön luokittelemattomuuden: ”Räjähtävä sekoitus hersyvää vihaa, hellää kirpeyttä, pyyteetöntä egoismia, liberaarikonformismia.” Pariisin XIII yliopiston kunniaprofessori Jacqueline Blancart-Cassou esitti puolestaan huomioita anouilhilaisen draaman tavasta käsitellä ”toiminnan kestoa ja kehystä” rajaamalla tyypillisesti tapahtuma-ajat ja -paikat vähiin. Kaikki kaikessa oli ranskalaisen nykykokemuksen tihentely. Lähempi tarkastelu kertoo kuitenkin kappaleitten mutkikkaammasta ajaka- ja tilakäsityksestä, mikä lähentää

Anouilh'n työtä 'uuteen romaaniin' ja 'absurdiin teatteriin'.

UPECissa työskentelevä Élisabeth Le Corre otti puolestaan asiakseen selvittää Anouilh'n komediasuhdetta. Mestari oli myöhäisissä haastatteluissaan harmitellut sitä, ettei ollut pystynyt Louis Jouvet'n saati Molièren tasolle koomikkojen lietsojana. Näytelmissään *Colombe* (1951), *La petite Molière* (1959) ja *Ne réveillez pas Madame* (1970) Anouilh pureutui yhtä kaikki lavataiteeseen, jossa roolintekijä saattoi olla itseään todempi toinen. Näyttelijöitä näyttelivät näyttelijät olivat skenografin välineitä varsinaisuuden ja vilpittömyyden ajattelemiseksi ja ajatteluttamiseksi. Hän koukkasi Molièresta Diderot'n ja Pirandellon kautta omanlaisekseen totuutta tutkivaksi teatterintekijäksi. Anouilh'lle teatteri "valheen taiteena" merkitsi aina etäisyyttä tai välimatkaa, joka komediassa saattoi antaa mahdollisuuden "maailman jällelumoamiseen".

Koosteen antaumuksellisin pohdiskelu lienee avignonilaisen kirjallisuudentutkijan Nathalie Macén artikkeli Anouilh'n *La grotten* (1961) metateatterillisuuksista. Tulkinta kääntyy valitettavasti omaelämäkerrallisuuden korostamiseksi, jos kohta autobiografisuutta myös hahmotetaan uuteen uskoon. Oli miten oli, lukija saa enemmän irti Macén

lainauksista kuin niitä siivittävästä selityksistä. Näin puhelee Anouilh'n teoksen päähenkilö nimeltä Auteur – suoraan yleisölle: "Illan kappaletta ei ole valmistettu, se tulisi valmistaa, ja tässä turvaututaan erityisesti teihin. [...] Kyllä minä tiedän... Olen yksin vastuussa, kuten aina... Olisin halunnut tehdä hyvin yksinkertaisen ja hyvin puhtaan tarinan, mutta siihen en koskaan yllä. [...] Kirjallisuus ei ole minusta ikinä näyttännyt vakavalta. [...] Aaa! Kelpaahan romaanikirjailijoiden: he voivat itse puhua henkilöittensä sijasta. [...] Minulla ei ole minkäänlaisia lahjoja! Minun on ryhdyttävä elokuvalle! Tai journalismille! Mihin tahansa! Vartokaa! Sittenkin kriitikoksi!"

"Wall Striitti se nauraa partaansa"

*Journal of Finnish Studies*in neljästoista vuosikerta kantoi viime vuonna kauniin hedelmän, kun siihen mahtui tuhti teemapaketti amerikansuomalaisesta radikalismista. James P. Learyn ja Hilary Joy Virtasen kokoamissa mainioissa artikkeleissa seuraillaan tarkoin, kuinka rapakon taakse pelmahtaneet teollisuustyöläiset liittyivät yhteen, ajoivat asioitaan, kokivat kovia, pi-

tivät hauskaa ja sepittivät lauluja niin, että itse Alan Lomaxkin oli tyyten pähkinöinä. Aaron Goings tähdentää syndikalismiselvitystensä lomassa, että suomalaistaustaisten aktivistien yksi erikoispiirre oli naisvoimainen toimeliaisuus: jenkkimedia taivasteli tyttöjen, vaimojen ja äitien osallistumista mielenosoituksiin. Tim Frandy taas esittelee suomipahiksen hahmon, joka rehvasteli ralleissa ja toisinaan kaduillakin suosikkiseikkoinaan seksi, alkoholi ja folk: "kaulaamme hieman me kasteltiin/ siellä me lemmeestä hääräiltiin." Arthur Kylanderin 1927 nikkaroima "Työttömän valssi" soi "leipälaini"-viittauksineen eri sävelajissa: "Taas huomenna jos sulla nälkä on/ Niin sitte sa come around again." Aivan ikimuistoisen piikikkäästi Kylander osasi ivata herrojen tapaa teoittaa honkametsien runollisuutta.

"Lumber-jäkkien" ja kaiken sortin anarkistien sekaan suomalaisporukoihin mahtui myös melkoisia ristihoukkia, kuten minnesotalainen Matti Lehtonen, sosialistiluennonsija ja metodistipappi yhdessä ja samassa tomumajassa. Puhumattakaan J. W. Eloheimosta, joka perusti Michiganiin 1890 oman "kansalliskirkkonsa". Ei ihme, jos tästä sakista sikisi, Gusti Similän laulun "Mieleeni mulla tahtooi tulla" sanoin, "huuto ja mäiske, lyönti ja räiske" sekä "kumma tanssi ja homma".